

Skärpt läge – det civila försvarets återkomst och din roll i Sveriges beredskap

Avsnitt 1 – vad är du beredd att försvara?

Medverkande

- Martina Bach, frivillig, Svenska Brukshundklubben
- Mats Runvall, reporter, Länsstyrelsen Skåne
- Max Landergård, programledare, produktionsbolaget Storstad
- Mikael Tornving, komiker, reservofficer och engagerad i Hemvärnet
- Lotta Sjöström Becker, generalsekreterare, Kristna Fredsrörelsen
- Samuel Palmblad, expert på Sveriges civila försvar under kalla kriget
- Miguel Guerrero, specialistofficer och författare

Transkriberat innehåll

[00:00:00 - 00:01:50] Intro

Musik

MARTINA

Vad försvarsvilja är för mig? Ja, men det är väl att vilja försvara det som är värt att försvara. Med yttrandefrihet och demokrati värt... allt att försvara, skulle jag vilja säga.

LOTTA

Hur kan vi i Sverige då bredda och fördjupa den civila delen av försvaret och få liksom ett kraftfullt civilt motstånd istället?

MIKAEL

Man börjar ju med att försöka lösa det här verbalt; men vad gör man när ens motståndare inte accepterar diskussionen som ett sätt att lösa den här intressekonflikten, utan växlar över i våld?

MIGUEL

Många viker ju ned sig idag direkt och säger "Vi har ingen chans idag om någon vill ta Sverige." och det är klart att om alla tänker så, då har vi ju ingen chans. Men så är det ju de facto inte.

MAX

Du lyssnar på Skärpt Läge — Det civila försvarets återkomst och din roll i Sveriges beredskap. Det här är en podd för alla svenskar om vad det civila försvaret är, och hur det nu byggs upp igen, och vad din roll kan vara i det arbetet.

För det är du, jag, och resten av samhället, som tillsammans är det civila försvaret. Det här är en podd från Länsstyrelserna, och jag som pratar heter Max Landergård. I det här avsnittet ska vi fördjupa oss i ett begrepp som du kanske har hört talats om den senaste tiden. Försvarsvilja. Du kommer höra en panel diskutera försvarsvilja. En historiker kommer ge oss en inblick i hur den svenska försvarsviljan såg ut förr i tiden, och en överlevnadsexpert kommer att ge dig tips på hur du kan tänka i kris eller krig. Men först ska vi bege oss till Skåne, där den portugisiska vattenhunden Doris väntar.

[00:01:50 - 00:02:03]

Vågskvalp, vind, och lugn musik.

[00:02:03 - 00:08:08] Reportage

MAN

Tack ska du ha Martina att du kunde komma hit här så fort. Det har hänt en liten olycka här...

MARTINA

Ja.

MAN

...Med ett hus som rasat.

MARTINA

Ok.

MAN

Så det här kollapsade klockan 9 i förmiddags.

MARTINA

Ok.

MAN

Vi är av med fem personer. Vi vet inte ifall allihopa ligger här. De kan vara på sjukhus eller någon annanstans.

MARTINA

Ja. Jag rapporterar till dig då, om jag gör några fynd.

MAN

Ja, gör du det?

MARTINA

Har jag någon tidsbegränsning på det här sökandet?

MAN

Nej, ingenting. Vi vill bara att det ska vara avsökt så att vi kan gå in och ta fram personerna som vi hittar.

REPORTER MATS

Jag står här på övningsfältet hos Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap, MSB. Bredvid mig har jag Martina Bach och hennes portugisiska vattenhund Doris. De är här tillsammans med andra volontärer

med hundar som alla är engagerade i svenska brukshundsklubbens verksamhet med räddningshundar.

MARTINA

Ja, och jag tänker att det är kanske inte alla som har den här skadan som vi har som tränar här på regelbunden basis, och hoppar runt bland betongblock och kraschade bilar och lera och cementrör. Men det här är verkligen en fantastiskt rolig träning, för både oss hundförare men främst så klart för hundarna, som bygger upp stor förväntan så fort vi kommer hit. För de vet vad som gäller – att nu ska de ut och rädda folk.

Musik

MARTINA

Att kunna använda både mig och hunden för att göra nytta om det behövs, det har varit en stor – Och ÄR en stor – drivkraft. Sen hoppas man ju inte att det händer katastrofer. Men att veta att vi skulle kunna komma till nytta när det väl gäller, det känns viktigt för mig.

Musik

REPORTER

Vid olyckor, kriser och krig kan räddningshundar söka upp och markera personer som begravts i rasmassor. Räddningshundar kan också söka efter människor som försvunnit. Här på övningsfältet finns ett område med ruiner, bilvrak och gammalt skrot, för att träna på att just söka och markera. Martina, Doris och de andra hundförarna turas om att gömma sig i de olika delarna av ruinstaden.

Ljud av hund som frustar och nosar.

MARTINA

Vinden är rakt emot oss, och det hör man på hennes näsa också, att hon drar in vittring. Sök.

Ljud av hund som nosar och sätter av.

MARTINA

Allting handlar ju om att underlätta för hunden, så att hunden kan göra ett så effektivt sök som möjligt också, och spara på sina resurser så att den inte behöver springa runt som en tok alldeles för länge. Så det är det första vi gör, vi kollar ju vinden. Och sedan handlar det om säkerhet, att tänka på det. Är det ett område som absolut inte får beträda, då är det ju viktigt att köra kopplat. Vi tänker mycket “Fyra hörn” – har jag sökt av hela området? Och där kan man ju lägga upp olika strategier.

REPORTER

Martina och Doris har tränat tillsammans i tre år för att komma med i MSB:s nationella förstärkningsresurs för urban sök och räddning, även kallad NUSAR. NUSAR är en nationell resurs som Räddningstjänsten kan använda vid olyckor, naturkatastrofer, terrordåd och krig. De kan stabilisera och forcera byggnadsdelar, hjälpa sjukvårdspersonal med att ta loss skadade personer och hitta människor i rasmassor, vilket är räddningshundarnas specialitet.

Ljud av räddningshund som markerar ett fynd.

REPORTER

Och vad är det ni tränar för här ute på övningsfältet idag?

MARTINA

Ja, men vi tränar ju för att kunna rädda människor i nöd. Det är uppgiften, att hunden ska kunna hitta människor, överlevande, i rasmassor och i oländiga miljöer där inte människan kommer fram.

REPORTER

Svenska Brukshundklubben är en av 18 så kallade “Frivilliga Försvarsorganisationer”. De utbildar frivilliga inom en mängd olika områden, både inom de civila och de militära delarna av totalförsvaret. Organisationerna arbetar även med information till allmänheten. Syftet är att förankra idén med ett totalförsvaret, stärka människors försvarsvilja, och inspirera människor att på olika sätt stärka sin egen motståndskraft för kriser och krig.

MARTINA

Nej men precis. Nej, men... Vad försvarsvilja är för mig? Ja, men det är väl att vilja försvara det som är värt att försvara, och för mig är det här landet och det här samhället med yttrandefrihet och demokrati värt ALLT att försvara, skulle jag vilja säga. Jag har ju även... Ja, men jag har ett stort samhällsengagemang, och har också varit politiskt engagerad tidigare. Så för mig är det självklart att ställa upp och försvara den här nationen om det behövs och hjälpa till om det blir kris eller krig.

[00:08:08 - 01:01:09] Paneldiskussion

Musik

MAX

Vad är värt att försvara? Hur står det till med försvarsviljan i Sverige? Och vad är egentligen försvarsvilja? På vilket sätt kan den se ut inom det civila och det militära försvaret, i Sverige och även i krigets Ukraina? Det har blivit dags för panelen.

Musik

MAX

Och då vill jag säga välkommen till studion Lotta Sjöström Becker, generalsekreterare för Kristna Fredsrörelsen, varmt välkommen hit.

LOTTA

Tack.

MAX

Och Mikael Tornving, komiker och reservofficer i Försvarsmakten.

MIKAEL

Ja, och generalsekreterare för sig själv.

MAX

(skratt) Ja, exakt! Ibland behöver man ju vara det.

MIKAEL

Ja ibland behöver man det. jag behöver det särskilt mycket, kan jag säga.

MAX

Ja, kul att ha er här. Vill ni bara, för de som inte känner er sedan tidigare – Lotta vill du börja att ge ett kort referat om vem du är?

LOTTA

Kristna Fredsrörelsen är en 103-årig fredsrörelse som startades av två kristna pacifister, och som jobbar mot att vi ska använda ickevåldsliga medel. Och vi tror inte att krig kan rättfärdigas, utan syftar till att vi ska alltid söka fredliga lösningar. Och vi idag jobbar ganska praktiskt med att bidra till det. Vi har ungefär 30 personer som jobbar i latinamerika som medföljare till människorättsaktivister, att skapa utrymme och möjlighet att kräva sina rättigheter, och stödjer freds- och ickevåldsorganisationer i olika länder. Men också här i Sverige — Utbildar, pratar och försöker påverka så att vi jobbar mer med fredliga medel och en politik för fred.

MAX

Mm, jag förstår. Tack så mycket. Mikael?

MIKAEL

Ja, komiker och skådespelare. Men främst av allt så ser jag mig nog egentligen som reservofficer, märkligt nog. Jag gjorde min värnplikt 1980, och upptäckte till min stora förvåning att jag trivdes i den miljön. Jag hade vettiga befäl som var stora humanister. Man kunde ta de etiska diskussioner med dem också. Och det ledde till att jag sökte reservofficersutbildningen och genomförde den, och sen har jag varit mer eller mindre engagerad i försvaret sedan tidigt 80-tal under hela Kalla Kriget, och jobbat extra och så där. Sedan hade jag en dipp vid 2004 när de lade ned mitt regemente. Och sedan är jag sedan sju år, ungefär, engagerad i Hemvärnet.

MAX

Mm, det är ju lite intressant att – jag menar både komiker och skådespelare är ju vår tids stora... Eller, i alla fall ett par ut av dem, stora "Go to places" för folk som vill... Det är ju ganska åtråvärda titlar att ha.

MIKAEL

Ja, det vet jag inte (skratt)

MAX

Ja, det kan... Du som lever i det kanske tycker annorlunda, men du väljer ändå att reservofficer, det är den starkaste identiteten.

MIKAEL

Ja, därför att det är den som är den etiskt och moraliskt viktigaste grundstenen som jag liksom vill identifiera mig med, om vi säger så. Just för att jag tycker att försvaret av den svenska demokratin, och jag pratar inte om den heliga fosterländska jorden och sådana där saker, utan jag pratar om det demokratiska system vi har som gör att människor inom lagens ramar kan förverkliga sig själva ganska mycket. Oavsett vilken sexuell identitet de har, eller vilken etnisk tillhörighet, eller någonting annat.

MAX

Lotta, "Staters rätt till självförsvar kan också orsaka mänskligt lidande" har du sagt, vad menar du med det?

LOTTA

Ja men precis. Nej, men det är ju ofta så när vi i fredsrörelsen får frågor just om när det gäller invasion och krig, om vi ifrågasätter de demokratiska principer som finns här i Europa. Och så är inte fallet. Utan det som vi vill problematisera, det är ju att när stater använder sin rätt att försvara sig, så är det ju så att när man använder vapen så är det civila som drabbas. Och man kan säga så här, att varför vi driver linjen att man ska förebygga, man ska göra ALLT för att förebygga våldsamma och våldsamma konflikter, det är för att krig och väpnat våld, det skapar oerhört mänskligt lidande och kostar oerhört mycket. Man kan säga också att fred och fredliga samhällen – det tar ju lång tid att bygga. En stabil, stark demokrati som vi har i Sverige, det har tagit lång tid att bygga. Men att ett krig, en väpnad invasion, den förstör ju och krossar samhällen på ett ögonblick. Så att därför så skulle jag vilja hävda att fundera och verkligen fokusera på hur man kan använda mycket mer av förebyggande åtgärder. Men också nu när vi har en kris i Europa, när vi har en invasion, att titta på vilka icke-våldsliga alternativ som kan också användas mycket mer.

MAX

Mm. Vad tycker ni är det viktigaste i Sverige att försvara? Mikael?

MIKAEL

Ja, jag tycker nog att det är... Alltså, nu pratar jag personligen. Jag företräder inte Försvarsmakten (skratt). Utan jag pratar... För mig, personligen, så är det just det här demokratiska systemet, det är rättsstaten och också då svenska medborgare, alltså människoliv på den här platsen. Vi har ju sett exempel nu i Ukraina, där man av allt att döma har genomfört massaker inom de områden som ryska trupper har ockuperat. Det är det jag vill skydda svenska befolkningen mot. Men jag skulle nog säga i den ordningen. För människoliv kommer att gå till spillo. Om vi blir invaderade så kommer människor dö, och inte bara soldater, precis som Lotta sa, utan också civilbefolkningen kommer att hamna i vägen. Ibland för motståndarens eldgivning, och ibland för våran eldgivning, eftersom det är så krig funkar. Det är ett kaotiskt tillstånd. Men det viktigaste är nog faktiskt det här systemet. Den demokratiska rättsstaten som gör att vi själva kan välja hur vi vill förändra lagstiftning och hur vår politiska ledning ska se ut, och vilka saker som är prioriterade att satsa resurser på i samhället.

MAX

Vi kommer ju komma till lite olika typer av definitioner utav försvarsvilja också, för FOI har släppt en rapport där de har valt att dela upp det i olika typer av kategorier, men vi kommer till det snart. Jag skulle också vilja ställa frågan till dig, Lotta – vad tycker du är viktigast i Sverige att försvara?

LOTTA

Jag tyck— Jag håller ju med i allt det Mikael säger, och... Jag tror dock att jag skulle vilja poängtera att det som är fantastiskt med Sverige, det är ju att vi får tycka olika och att vi har en trygghet och säkerhet som gör att detta är möjligt till en ganska hög grad. Och sen så tänker jag att det som är viktigt, och det som är fantastiskt, med svenska samhället, det är ju också att vi har ett starkt civilsamhälle. Och när det gäller just definitionen av försvar, så skulle ju jag mer vilja prata om förmåga att bedriva motstånd mot eventuella orättvisor eller andra som försöker underminera demokratin. Och där ser jag ju att ju mer vi kan jobba med att stärka vårt civila motstånd i Sverige, desto större chanser har vi att kunna hantera kriser och utmaningar.

Musik

MAX

Vi har ju talat om Ukraina, du vidrörde det Mikael...

MIKAEL

Mm. Svårt att låta bli.

MAX

Exakt, vi behöver gå in på det nu, tänker jag. Hur har Rysslands invasion av Ukraina påverkat er, och det sättet som ni kanske betraktar försvarsvilja på? Mikael, vill du börja?

MIKAEL

Jag förstår inte de som säger att "Det hade man inte kunnat tro", för att det är ju bara att lyssna på vad Putin dels säger, men framförallt se vad han har gjort, va. Eller vad de ryska styrkorna har gjort. Och "Det finns ingen logik i det här", säger människor. Jo, det finns en logik, men det är den ryska, imperialistiska fosterlandschauvinistiska logiken som styr. Och hur det påverkade mig personligen? Ja, jag vaknade förbannad och somnade förbannad i två veckor innan jag var tvungen att försöka stänga av. För jag var så... Jag drevs av en sån vrede mot det här övergreppet mot ett land som försöker bygga en demokrati och som försöker liksom komma igång som ett öppet samhälle. Som har lidit under först sovjetisk, och sedan rysk ockupation, eller varit i deras maktsfär under lång, lång tid. Och det kändes djupt orättvist och jag blir förbannad på sånt.

MAX

Har det påverkat ditt sätt att se på försvarsviljan?

MIKAEL

Inte alls, utan det har snarare stärkt min uppfattning om att – jag håller och hållet med Lotta om att våld är den sista utvägen, och det tror jag att jag kan säga att Försvarsmakten står för också. Det är ju inte så att bara för att man drar på sig en uniform, så är det första man göra att skjuta dem om det blir en konflikt på något sätt, utan man börjar ju med att försöka lösa det här verbalt. Men vad gör man när ens motståndare inte accepterar diskussionen som ett sätt att lösa den här intressekonflikten, utan växlar över i våld? Då är det, tycker jag då, det är ju den som väljer den högsta konfliktnivån som sätter ribban för hur mitt svar måste se ut. I det här fallet så "Vända andra kinden till", det hade inte resulterat i någonting mer än att de hade varit fullständigt överkörda nu, och liksom blivit av med sitt oberoende som

nation. Utan det är ju deras kampvilja som har lyckats upprätthålla— Och det enda sättet att få Putin att komma till förhandlingsbordet, det är genom att han får så inåthelvetet mycket med stryk att det inte finns någon annan väg ut.

MAX

Lotta, hur har Rysslands invasion av Ukraina påverkat dig?

LOTTA

Det som förvånade mig var ju kraften och nivån. Och just, liksom, det känns väldigt otidsenligt old school på något vis i den krigföring och strategi som han använder. Men med det sagt så skulle jag säga, det har inte heller, så att säga, ändrat min uppfattning om att krig kan aldrig rättfärdigas, och att det bara orsakar så mycket lidande. Och vi får ju några fruktansvärda rapporter om vad som sker och har skett. Men med det sagt, så skulle jag också säga att en vanlig missuppfattning med oss fredsälskare, vi som tror på icke-våldsliga metoder och civilt motstånd, det är ju att vi är passiva. Att vi skulle stå stilla och vänta på att bli överkörda, heh. Men det som är då, det är ju att, det visar ju... Det finns ju en otrolig kraft i att om man har en organisering, om man har en strategi att vägra, så att säga, underkasta sig en invasion... Jag säger inte att det... Det finns ju väldigt få exempel som visar på att just bara ickevåldsligt motstånd har bitit på en militär invasion. Men jag tror ju att, eftersom Putin utkämpar två krig: Ett mot Ukraina, men också ett mot de som inte håller med om hans strategier och hans politik i Ryssland – så ser ju jag en otroligt stor potential och att det är oerhört viktigt att vi också stärker de civila motståndskrafter i Ryssland som vill kämpa för demokrati, som vill stärka mänskliga rättigheter. För är det någonting vi sett under lång tid, är ju hur Putin systematiskt har stängt ned de demokratiska strukturer som fanns under en tid i Ryssland.

MAX

Alltså, jag tänker på det här, och du låter som att du vill komma in, Micke, och det ska du få också. Men jag tänker bara addera nu till den strategi som vi hittills i alla fall har sett; För det här avsnittet spelas ju in i mitt— eller i början av april 2022. Vad som händer framåt vet ju ingen. Men av det vi vet nu, i alla fall, så är ju Ukrainas strategi att låta alla män vara kvar som är i stridför ålder. De är kvar i Ukraina, och man tillåter kvinnor och barn att fly. Skulle någonting motsvarande kunna ske i Sverige?

MIKAEL

Vi har ju totalförsvarspunkten i Sverige, och det innebär att de, om jag inte minns fel nu då, mellan 16 och 70 år, är skyldiga att bidra. Och den är ju inte könsbunden på något som helst sätt i Sverige, va. Utan har du förmåga så ska du bidra. Och det kan ju riksdag och regering fatta beslut om, och då är det ju bara att hacka i sig och göra det de säger, om man ska liksom röja som räddningsarbetare, eller om man ska jobba inom sjukvården, eller om man ska fortsätta att köra lastbil eller jobba i livsmedelsaffären, eller vad det nu kan vara för någonting. Så det ser jag inte som ett dugg konstigt. Att de skickar ut kvinnor och barn, det kan jag väl kanske hänföra till en patriarkal kultur, skulle jag säga, i Ukraina. Ungefär som kvinnor och barn först på Titanic, fast det lever kvar här nu.

MAX

Vad säger du, Lotta?

LOTTA

Nej jag tror också att det handlar om ett samhälle som säkert då har en värnplikt som bara inkluderar män. Och Kristna Freds, vi tillhör ju också ett internationellt nätverk som heter "International Fellowship of Reconciliation", och där jobbar ju vi med rätten att vägra vapen. Så där, i den situationen, så är ju vi i kontakt både med ryska aktörer och i Ukraina, för att få fram informationen om att man... För de som vill vägra vapen, de som vägrar döda en annan människa. Men jag tänker också att det som är intressant då att liksom titta på, det är ju också... Eh, jag tror att man kallar det för "Stridsmoralen". Eh, som man pratar om att i Ukraina är den så hög, så liksom, det finns något driv, man liksom... Har ju ett otroligt engagemang för att verkligen stå upp för sitt land. Men om man tittat på de ryska trupperna, så kommer det ju information om att där vet man inte riktigt varför man befinner sig där man gör... Och det är även också ett intressant perspektiv att det är, när man tittar på de som har stupat och varit vid fronten, så är det också ett klassperspektiv. Att det är ofta unga män som kommer från inte så väl bemedlade familjer, som skickas ut att göra de här uppdragen. Så att det är ju också otroligt... Jag kan inte säga något annat än deprimerande att se hur krigföring och militären fungerar. Att unga män som inte riktigt vet varför, "In the name of", liksom, "Patriotism" och att försvara sitt land, skickar...

MIKAEL

Jag vill poängtera det – den RYSKA krigföringen. Den ukrainska har ju god koll.

LOTTA

Ja.

MAX

I den ukrainska, det som Lotta sade här, jag bollar vidare till dig, Mikael – så har ju rapporterna sett ut i alla fall, från många olika källor. Att de män som är kvar i Ukraina, oavsett om du har varit garderobiär eller diskplockare, nu måste du hämta ut ett vapen och strida.

MIKAEL

Nja, alltså, det är inte riktigt min bild, va. I Ukraina så är det ju så att jag har ju sett flera som har sagt att de kan inte. De väljer andra sätt att göra det på. De... Jag såg en häromdagen som cyklade med... Han var cykelbud. Musiklärare. Och så var han cykelbud och cyklade ut med hjälpsändningar till äldre och gamla i en cykelbrigad då, som jobbade på det sättet. Så att jag är övertygad om att det kommer visa sig att... Det är ju inte så som det var under Första Världskriget att kvinnor går omkring och gav en vit fjäder till de som inte var ute vid västfronten, och förnedrade dem på det sättet. Utan jag tror att... Här verkar det som att civilsamhället har spontanmobiliserat, och människor tar en uppgift, en roll, där de känner att de kan bidra på ett vettigt sätt, och det tycker jag är alldeles fantastiskt. Sedan är det ett problem också med att peka och säga att alla ska slåss med vapen i hand, därför att... (Skratt) Jag vill inte ha någon som är snabbutbildad bredvid mig, va. Har gått tre dagars introduktionskurs och lärt sig precis vad som är bak och fram på ett automatvapen. Inte vill jag... Jag vill inte ha en sån bakom mig, för jag kan mycket väl bli skjuten själv. Utan jag vill, om jag ska slåss i ett förband, då vill jag att det ska vara ett välövat, skickligt förband som jag kan lita på, och som jag kan manövrera. För det är inte så enkelt som att man springer ut med höga knäuppdragningar och hurrarop och skjuter, va, utan det är ganska komplicerat att strida. Särskilt i bebyggelse. Och då gör de mer skada än nytta. Så det finns ett logiskt skäl till att inte plocka in kreti och pleti ens i Ukraina, va, utan att ge dem andra uppgifter som är matlagning, som är logistik, som är transporter, som är röjningsarbete, vad det nu kan vara för någonting. Det är mycket effektivare, vill jag påstå.

Musik

MAX

Om vi går från krig till fred: Totalförsvarets forskningsinstitut, FOI, har givit ut en antologi som heter "Demokratisk Säkerhet", och texten som FOI släppt utgår från att försvarsvilja inte enbart handlar om att försvara en fysisk

landsgräns. Det handlar också om att försvara den svenska demokratiska rättsstaten redan i fredstid. Hur tycker ni att det här kan göras på bästa sätt?

MIKAEL

Ja, Putin har ju gjort en jätteinsats, tycker jag. För den viljan (skratt) i Sverige, va.

MAX

Ja, vi är ju fortfarande i fred...

MIKAEL

Nä, men han – ja, men han har ju tydligt visat vad det är som händer om man inte har den viljan. Så jag tror att... Alltså, rekryteringen till Hemvärdnet är lavinartat hög. Så jag tror att det här har varit ett uppvaknande för många. Det finns de som säger att Sverige är fredsskadat, och... vad nu det är, och att "I Sverige, då skulle vi aldrig göra en sån här sak." Jag tror de har fel. Jag tror att vi är precis som de flesta människor, och utsätts vi för ett hot eller ett tryck utifrån, så tror jag att de allra flesta enas. Några kommer att vilja gå ryssarnas ärenden, så som det alltid är i alla stater, och det stora flertalet tror jag kommer att samlas och solidariskt hjälpa varandra. Jag tycker att vi har sett det vid stora skogsbränder, och vid attentatet på Drottninggatan. Alltså, att människor spontant är väldigt altruistiska. De hjälper gärna sina medmänniskor, om de bara får chansen att göra det.

MAX

Lotta, hur ska Sverige på bästa sätt värna den svenska demokratiska rättsstaten i fredstid? Görs det redan tillräckligt, eller finns det något annat sätt man kan göra det på?

LOTTA

Nej, men jag tycker ju att "Krig är överfinansierat och freden är underfinansierad", som Ban Ki-Moon ungefär sa, då under tiden när han var generalsekreterare på FN. Nej men, och jag tänker också att det är viktigt att komma ihåg att fredsbyggande och demokratibyggnad behöver vara och investeras och planeras lika mycket som krigföring. Så det är ju viktigt att vi i Sverige jobbar förebyggande genom att investera i inte bara den här, vad ska man säga, direkt "Krishantering" att det finns direkt vatteningenjörer och brandmän, och så vidare. Men också titta på svenskt civillsamhälle och folkrörelse, för tittar man på...

MAX

Vilka aktörer kan vara viktiga där då, tycker du?

LOTTA

Ja, men jag tänker ju att det finns en rad viktiga aktörer som kan få mycket mer och djupare kompetens. Och jag tänker dels så finns det ju, eh... (paus) Och det beror på lite hur man vill definiera det, för det jag tänkte säga innan jag kom in på exempel, det är ju att: För oss som fredsrörelse, så skulle jag tänka att vi tänker inte att ett civilt motstånd, en kamp för demokrati och frihet, måste vara landsbegränsad. Alltså att vi bara bygger det i Sverige, så att säga. Vi är ju en del av världen, och när det gäller säkerhetspolitik och världsfred så känner den ju inga gränser, höll jag på att säga. Utan alla saker vi investerar i och bestämmer oss för att satsa på har ju konsekvenser för våra grannländer, och för våra relationer internationellt. Så jag tycker det är ju viktigt när vi tänker på försvarsvilja, och vi kanske säger, liksom, "Civilt motstånd", eller "Fredsbyggande kraft"... Det är ju att vi skulle ju kunna jobba mycket mer systematiskt och få mer resurser med att jobba med att stärka civilsamhällen i områden som har ledare som driver mot förtryck och nedmonterar demokratiska stater. Men jag tror också att i Sverige finns det ju otrolig kompetens inom kyrkor eller religiösa samfund när det gäller just att... Vad ska man säga, i en krissituation, att ha möjlighet att föra dialog och vara en aktör i ett väldigt spänt läge som kan, så att säga, spänna av. Spänna. Jobba med avspänning, snara än att... Att, så att säga. Att motverka tunnelseende.

MAX

Mm, och inte eskalera.

LOTTA

Precis!

MAX

Micke.

MIKAEL

Ja, alltså, det är flera saker jag vill kommentera där. Det en är ju det att det här arbetet har ju pågått under lång tid, och inte bara från kyrkans sida, utan även från... Alltså, Sverige har ju som nation stöttat fredsrörelser och

demokratirörelser, det är ju en i biståndspolitiken. Med påföljden att alla sådana organisationer måste stämplas med etiketten “Utländska agenter” i Ryssland, va, och kringskärs mer och mer. Så då funkar ju inte det, va. När det gäller kyrkan, så är det ju tyvärr så då, att patriarken i Moskva, Kirill, står ju bakom kriget i Ukraina...

LOTTA

Ja.

MIKAEL

...Och vill återinföra den moderkyrkan till Moder Ryssland...

LOTTA

Jajemän.

MIKAEL

— Så där är ju snarare kyrkan, då, i den ryska tappningen, en krigsdrivande...

LOTTA

Jajemän.

MIKAEL

— Faktor, va.

LOTTA

Mmm.

MIKAEL

Och det är ju inte historiskt unikt. Tyvärr.

LOTTA

Nej.

MIKAEL

Så att min poäng, det är det att – Ja, man ska absolut jobba med kommunikation, med dialog, med deeskalering, alla de här sakerna. Men för mig så är Försvarsmaktens roll, det är att kliva in när allt det där har misslyckats. När Macrons diplomati inte funkar, och Tysklands förbundskansler, när Putin skiter i honom. När allt det där faller — Allt fredsarbete, all dialog och allting, och Vladimir Putin bestämmer sig för att likt förbannat gå in och skövla Ukraina, då måste ju de ha en försvarskapacitet, och kunna försvara sig med vapen. Och du sade tidigare också att “Krig är fel”. Jag vill göra en distinktion där. Anfallskrig är ju svårt att motivera, men försvarsstrid tycker jag aldrig är moraliskt fel, om en demokrati försvarar sig mot en diktatur som angriper dem. Jag kan inte se, det finns ingen värld där jag kan se att det på något sätt skulle vara moraliskt fel. Det kommer att hända saker som är oönskade. Människor kommer att dö, stora kulturvärden kommer att förstöras, för att inte tala om miljön, hur den förstörs. Men det finns inget alternativ. Fråga de baltiska staterna hur det var att leva under det sovjetiska förtrycket, och ukrainarnas reaktion, att den är så stark nu, det tror jag beror på att de faktiskt har erfarenhet av vad Ryssland är och hur det är att leva under Ryssland. Och då tycker de att “Då är det bättre att jag dör och att mina barn får leva i frihet, än att jag lägger mig platt”, i det här fallet. Och jag förstår dem.

LOTTA

...Och det är ju inte någonting som vi ifrågasätter — Ukrainas rätt att försvara sig med militära medel. Men jag tänker att det är ju, så att säga, utmaningen i en sådan här otroligt krisartad situation där vi har ett demokratiskt land som har blivit invaderade. Det är ju att när man lyssnar på de som vet mer, experter, eh är ju att det har funnits tydliga signaler på vad som höll på att hända under lång tid. Men också att vi i Europa och västvärlden måste ju också reflektera över vår egen roll och hur vi kan ha jobbat mer tydligt och lagt in mer resurser för att—

MIKAEL

Hur då?

LOTTA

— För att underminera att Putin har fått den här rollen, eller positionen, att göra den här invasionen. Så redan när Krimhalvön blev invaderad, kunde Europa...

MAX

2014.

MIKAEL

Ja.

LOTTA

Ja, 2014. Kunde Europa då, om vi hade reagerat lika samstämmigt och starkt som vi gör nu, kunnat förhindra att den här fruktansvärda situationen bröt ut? Jag tycker att det är en intressant sak titta på för att lära oss av framöver. Och

—

MIKAEL

Ja där håller jag med dig Lotta. Att om de här sanktionerna som small igång nu då på nolltid... Om de hade kickat in vid annekteringen av delar av Donbass, här, och Krim, då är det fullt möjligt att Putin hade backat. För min övertygelse är att han förstår bara maktspråk. Jag tror att Ryssland, som en Ukrainsk kvinna sade: "Rysslands intressen slutar på exakt den plats där de får på käften." Jag tror tyvärr att det stämmer. Och att då förhandla och diskutera och medla, det är ett tecken på svaghet som ska exploateras, enligt hans sätt att se saken. Och hade vi smällt till då, då är det fullt möjligt att han hade tänkt sig för ordentligt innan han klev in i Ukraina.

Musik

MAX

Men nu hade jag tänkt att prata om de olika sorternas försvarsvilja som FOI har slagit fast.

MIKAEL

Mmm.

MAX

Totalförsvarets Forskningsinstitut släppte 2021 en rapport som de har valt att kalla "Försvarsvilja i teori och praktik", och FOI:s tolkning av försvarsvilja blev då att: En person— Citat: "En person är benägen att göra eller tycka något i det bestämda syftet att bidra till landets försvar. För dess

uppbyggnad, eller mot en angripare”, slut citat. Håller ni med om definitionen, eller saknas det någon aspekt där?

MIKAEL

Jag tycker att tycka något, det är ju ungefär som att “Är du beredd att like:a något på Facebook?” Det är ju till intet förpliktigande. Jag tycker att... Jag hävdar precis bestämt att: Det är inte tanken som räknas, det är inte ens handlingen som räknas – Det är effekten av handlingen som räknas, va. Men jag kanske är...

MAX

Lotta?

LOTTA

För mig som fredsaktivist, som är... Tror på ickevåldsliga metoder, så skulle ju jag kanske tycka att just det här med att “Försvara” känns lite tunt och reaktivt. Men med det sagt, så tycker jag också att det vore — Alltså, jag tänker att det som visar nu, är ju att väldigt många i Sverige vill göra något. Så jag tänker att när det gäller försvarsvilja, eller att bygga civilt motstånd, så är det ju också att känna gemenskap och att man liksom får göra någonting, lite som du var inne på Mikael. Just att man har en meningsfull uppgift. Att man gör någonting som gör skillnad. Och var och en efter person och förmåga. Och jag tror att det måste hänga samman med det här att vi systematiskt, långsiktigt, bygger och stärker vår demokrati. Det kan inte bara vara att vi tränar på att försvara, så att säga. Utan vi måste också förvalta, bygga, stärka. Så på något vis så blir jag så här, liksom: “Försvar” det känns lite tunt, och det måste sättas i det här sammanhanget av att vi bygger och förvaltar positiv fred. Det vill säga vi... Det är någonting som hänger ihop, och det största jobbet gör vi att förebygga att vi blir i en situation där vi måste använda försvar.

MIKAEL

Får jag kommentera det bara? Jag ser det egentligen som två saker, Lotta. Det ena är att bygga ett starkt civilsamhälle, det är framförallt viktigt för att demokratin inte ska hotas inifrån. Om vi bygger ett starkt civilsamhälle som funkar under olika typer av påfrestningar. Det kan vara en flyktingkatastrof, eller det kan vara skogsbränder, eller det kan vara något annat. Då bygger man ett kitt som håller ihop det svenska samhället. Folkrörelserna var tidigare väldigt viktiga i den faktorn, och var liksom en plantskola för kommunalråd och allt vad det är för någonting. Men om man pratar om ett “Försvar”, då ställs vi för, de facto, för ett yttre hot, där en sån som Putin då

bestämmer sig för att angripa oss för att han, av någon anledning, tycker att han behöver vårt territorium. Han vill påverka oss på något sätt, va. Och där har jag svårt att se att civilsamhället i initialskedet skulle ha någon som helst avskräckande faktor för hans kalkyl. Utan där är ju hans kalkyl snarare “Hur mycket stryk kommer jag att få om jag försöker kliva i land på Gotland, eller vid Simrishamn?”. Det är ju den kalkylen han gör. Han skiter ju faktiskt i hur starkt vårt civilsamhälle är och hur aktiv fredsrörelsen är och hur många folkrörelser vi har. Det ingår inte i hans kalkyl, utan det är ett senare problem. Så jag ser det här som två separata saker. Det ena är det avhållande, det krigsavhållande försvaret, och där är det muskler som räknas tyvärr. Och det andra, det är uthålligheten över tid och förmågan att hantera påfrestningar internt i landet. Så ser jag på det.

LOTTA

Men du pratar ju som en... Jo, jag förstår hur du tänker. Men för mig som civil och som alltid har jobbat mer eller mindre civilt, det är ju liksom att... Jag ser det inte som... Som... Jag ser ju att militären, alltså vårt militära försvar, det är en del av verktygslådan. Min reflektion när det gäller just försvarsvilja, det är ju att det stora jobbet som en del av världen, det är ju att vi bygger demokratin och stärker vår förmåga. Både här i Sverige, och på det bästa sätt vi kan genom vårt bistånd.

Musik

MAX

FOI studerade i den här rapporten tre olika slags försvarsviljor. Rapporten som alltså heter “Försvarsvilja i teori och praktik”. Det handlar om den personliga, den allmänna och den understödjande försvarsviljan. Jag hade tänkt att dra de här för er, så får ni reflektera lite kring dem. Om vi börjar med den personliga försvarsviljan — Det handlar enligt dem då om att: “Ställa upp som personlig resurs inom olika verksamheter som ska bedrivas under höjd beredskap och krig. Det är den personliga försvarsviljan. Kan ni se er som personliga resurser i händelse av krig?”

MIKAEL

Jag tror att både Lotta och jag ser... Annars hade vi ju inte suttit här, va?

LOTTA

Absolut!

MIKAEL

Utan vi har ju samma engagemang, tolkar jag det som, fast med olika inriktningar. (Skratt)

LOTTA

Ja, precis, på "hur:et".

MIKAEL

Men engagemanget är lika stort.

MAX

Om man skulle ta bort reservofficerstiteln för ett ögonblick—

MIKAEL

Ja.

MAX

— Och istället föreställer oss att ni har... Eller i alla fall du då, Mikael. Vad skulle er roll, tror ni, som personlig resurs kunna vara, om Sverige utsätts för ett väpnat angrepp?

MIKAEL

Om jag inte hade min militära utbildning, menar du?

MAX

Mmm.

MIKAEL

Då skulle jag väl antingen vara fältartist, alltså vara ute och köra standup och så där för soldater som har tråkigt och är... Hög påfrestning. Jag skulle säkert göra humor om motståndaren och använda satir och ironi för att, liksom, höja våran vilja och få folk att garva åt Putin, till exempel. Eller så skulle jag falla tillbaka till min gamla utbildning som är undersköterska och jobba inom vården, antar jag.

MAX

Lotta?

LOTTA

Ja... Som fredsrörelse så skulle vi ju kunna utbilda i ickevåldsliga metoder. Antingen liksom, hur man... Precis som när man tränar på att bli, så att säga, soldat, så kan man ju också utbildas i att kunna hantera och vara medföljare. Till exempel när det kommer stora mängder flyktingar, då kan det finnas behov av personer som har förmåga och kompetens att kunna hantera och skapa... Alltså ta ned stress och spända situationer. Det skulle vi kunna göra. Vi har ju också kontakter i världen att kunna länka och se, liksom, hur vi kan bidra på så sätt. Sen är det ju, liksom, är det så att vi har behov av medling skulle jag också kunna göra det, eller vara en resurs i en fredsförhandling. Så det finns ju såna oerhörda... Eh...

MAX

Väldigt många olika roller som också behöver fyllas säkert—

LOTTA

Ja, verkligen. Ja.

MAX

— Vid en hög beredskap. Vi går vidare till den andra kategorin: “Den allmänna försvarsviljan”. Enligt FOI så handlar det alltså då om att tycka att det egna landet bör göra motstånd om det utsätts för statlig antagonism. Bör Sverige göra motstånd om vi utsätts för ett väpnat angrepp?

MIKAEL

Absolut.

MAX

Och hur tolkar ni det här?

MIKAEL

Jag tolkar det som att alla signaler om att motståndet ska upphöra är falska.
(Skratt)

MAX

Det som stod i MSB:s broschyr som de skickade ut där också.

MIKAEL

Ja. Det som stod i telefonkatalogen på 70-talet, va. Att det är bara fienden som försöker påverka oss att ge upp. För där är ju då ryssarna, säger jag nu då, klassiskt väldigt skickliga i att försöka påverka försvarsvilja, att försöka skapa förvirring så att beslutfattare fattar fel beslut eller inga beslut alls, så att de kan agera i de luckorna som uppstår. Nej, jag tycker absolut att vi ska försvara oss. Det är ju vad hela mitt engagemang bygger på.

LOTTA

Och jag tänker att... Här säger jag ju inte heller att vi inte ska försvara oss, men det som vore intressant att titta på, det är ju hur vi som befolkning skulle kunna jobba med civilt motstånd för en angripare på olika sätt med de metoder som står till buds med ickesamarbete, att underminera stridsviljan hos de som attackerar oss...

MAX

Ja, men som till exempel det här exemplet i Norge. Det kan man väl säga var liksom en civil insats. Det var någon som ville tanka en båt, och så hade båten sitt ursprung i Ryssland, och så fick de inte tanka.

MIKAEL

Ja, eller den här kvinnan som, i det här virala klippet, som går fram och säger åt den ryska soldaten "Här har du solrosor så att det kommer nåt gott när du dör på vår jord i alla fall."

MAX

Just det, sätter solrosfrön i hans uniformsficka.

MIKAEL

Ja visst, och svär åt honom och frågar "Varför kommer du hit?". Men det där har tydligen funkad inledningsvis, för nu har det ju kommit rapporter från

Butja att det verkar som att de ryska soldaterna, när de väl har etablerat sig på platsen, så använder de ett helt annat agerande mot de som bedriver civilt motstånd. En kvinnlig borgmästare och hennes familj har ju då, av allt att döma, blivit helt enkelt utsläpade i skogen och skjutna för att de inte ville samarbeta. Så att civilt motstånd har ju sina begränsningar och kräver ett ENORMT mod, som inte sällan belönas med döden.

MAX

Mmm.

LOTTA

Nej, och det är ju väldigt viktigt att du tar upp det. För det är ju så att jag och vi i fredsrörelsen är väldigt försiktiga med att säga "Så här borde ukrainare och civilbefolkningen i Ukraina göra". Eftersom det du säger; Det är en otroligt stor risk när det är en så otroligt kraftfull och övermäktig militär invasion, att använda de här metoderna.

MAX

Ja jag tänker framförallt på, om jag uppehåller mig vid ordvalet "mod" också...

LOTTA

Ja.

MAX

— Att approacha en väpnad trupp, helt obehäpnad, och med ord få dem att
— Kunna påverka dem.

LOTTA

Ja, men precis, och där ser vi ju att när det gäller att öva för att använda civilt motstånd genom ickevåldsliga metoder, så är det ju en otrolig kraft i att öva tillsammans, alltså. Skulle vi mer systematiskt investera i civilt motstånd och att utforska civilt motstånd och ickevåldsliga metoder, så skulle vi både bli modigare och kunna använda dem mer ofta.

MAX

Och där svarade ju du nästan på den frågan också, alltså vad samhället bör i sådana fall, kanske, för att stärka den allmänna försvarsviljan.

MIKAEL

En av de viktigaste faktorerna måste ju vara att kunna läsa läget, precis som en militär gör. När tror jag att jag kan nå framgång med ickevåldsmedel, och när är det bäst att hålla ned skallen och hålla sig undan? För det finns ju de situationerna också. Och att då lära, utbilda, civilpersoner att läsa det läget... För det är en sak att närma sig ett högmotiverat ryskt elitförband under god ledning. Disciplinerade soldater, som säkert har någon slags värdegrund. Och en helt annan sak att möta ett gäng från Tjetjenien med Ramzan Kadyrov i ryggen. Eller syriska rebeller – Då går man inte fram och snackar och kommer med en blomma och delar ut delar ut solrosfrön och grejer, för då blir man skjuten. Särskilt om de har total kontroll över det här området och ingen internationell press finns där, det finns inga vittnen, ingenting, då betar dom sig. Och att den förmågan, att kunna läsa läget, den är nog jätteviktig tror jag.

MAX

Vi går vidare till den tredje kategorin. Den vill jag också hinna adressera innan vi ska börja avsluta också. Det är den understödjande försvarsviljan. Den beskrivs exempelvis— Exempelvis, tjenare. Den beskrivs exempelvis med att man ska “Anse att mer offentliga medel borde satsas på totalförsvaret.” Det är mer en åsikt som man då ska aktivt jobba för att driva igenom. Borde mer pengar satsas på totalförsvaret, det vill säga det militära och det civila försvaret?

MIKAEL

Ja, absolut. Och då tar jag den distinktionen en gång till, då. Både det militära- och det civila försvaret. För det civila försvaret, har ju varit nästan— Nej, det har ju åtminstone varit LIKA eftersatt som det militära försvaret från 2000-talets början. Skyddsrumsmöjligheter, möjligheten att ställa om offentliga lokaler till sjukvård. Förr var det ju så att skolor var ju beredda att byggas om till lasarett. Det fanns krokar i taket för operationslampor och annat...

MAX

Ja, men jag tänker kommunikation, utbildning, alltså den infrastrukturen också.

MIKAEL

Ja, kommunikation, allt sånt. Allt.

MAX

Lotta, vad säger du? Om man då skulle dela upp totalförsvaret i det civila och det militära, behövs det resurser till någon del där?

LOTTA

Ja, men där måste... Där är ju mitt svar ganska förutsägbart, att absolut så ska ju det civila försvaret, det civila motståndet få mer resurser. Om det är så nu att försvaret, alltså den militära delen, ska in när allt annat har misslyckats, så tycker ju jag att om man sätter in totalförsvaret och den civila delen av det i en... En. En.. Som en del i att säkra att Sverige är en stark demokrati och att det finns frihet och att vi kan kräva våra rättigheter, så tänker jag att det är också mycket mer kostnadseffektivt om det civila försvaret får mycket mer resurser. Och jag tänker också till exempel som att: Har vi en större kompetens generellt, brett, i befolkningen— hur man hanterar information eller desinformation och hur man ska analysera och förstå läget. Kritiskt tänkande. Så är ju det en oerhörd resurs för att förebygga att, liksom, att i Sverige, att det blir, liksom, någon yttre makt som försöker, liksom, påverka oss. Att det finns en kraft i det civila försvaret som jag tycker vi måste satsa väldigt mycket mer på och bredda mycket mer.

MAX

Vilka delar av det civila försvaret tycker du att man borde satsa mer på, Lotta?

LOTTA

Jag tycker det är intressant om man kunde titta på vad civilförsvaret kunde få för fredskomponenter. Alltså, för freds- och konfliktkompetenser, som vi kunde använda. Men också... Och då, då menar jag ju, liksom, konkret att ha en större kompetens inom civilsamhället, där vi kan – så att säga – mer systematiskt utbildas i olika delar av civilt motstånd. Men också som jag tror skulle kunna vara jätteviktigt, just hur vi kan hantera, och vara en resurs för, att hantera konflikter. Eller när det uppstår ett hot och komma med förslag och kunna mobilisera för civilt motstånd snarare än att vänta på att det går helt åt skogen och militären måste komma in. Det jag tycker är viktigt att säga i det här, det är ju att jag tycker att definitionen och vad det finns för alternativ för det civila försvaret, det har getts för mycket utrymme för den militära referensramen och kompetensen. Här måste fredskompetens in, för

att se hur vi som demokrati kan investera i att få kompetens när det gäller att hantera konflikter, orättvis, hot, och säkerhetsproblem med icke-våldsliga metoder. Istället för att inte hantera dem i tid, utan att vänta på att militären måste komma. (Skrattandes) Och då pratar jag inte, Mikael, om “I krig”, utan

jag menar att den civila komponenten skulle kunna även ha en jätteviktig del i att stärka Sveriges samhälle i att hantera de dagliga konflikterna, och kanske mer lokala spänningar. Jag tror att vi har allt att vinna att titta på var de – hur civilförvaret kan få mer resurser för att stärka freds- och konfliktkompetensen. Det som är det fantastiska och fina med civilt motstånd och de ickevåldsstrategier som finns, det är ju att det finns en bred palett man kan använda. Det finns en palett man kan använda som ligger inom lagens ramar: Av medling, att man är en fredsrost, man hanterar konflikter och så vidare. Man medföljer utsatta människor så att de inte blir hotade eller råkar ut för någonting. Men sedan finns det ju också metoder för att demoralisera, så att säga, fiendens...

Eller, det som vi säger då, den angriparens motivation att fortsätta eller att kunna underminera deras förmåga att vara framgångsrika i sin framfart. Och då finns det ju olika sätt att jobba med— Dels att inte samarbeta, att inte göra som angriparen säger. Och att använda kreativa metoder för att få då deras motivation att angripa att fortsätta att bli mindre.

MAX

Men du förordar inte sabotage, till exempel. Eller?

LOTTA

Vi som rörelse gör inte det, nej. Men sedan finns det ju en rad, och jag tror att till och med du, Mikael, har pratat om det liksom, det finns en roll, olika strategier, där man kan paja för angriparen, som gör att dess våldsamma metoder blir mindre framgångsrika. Man kan ju även, liksom, systematiskt försöka underminera deras... Vad ska man säga... Drivkraft och stridsmoral, som gör att de inte vill fortsätta förtrycka och döda den de angriper. Och där ser vi ju exempel redan nu från Ukraina där man, liksom, använder såna här strategier för att på något vis göra det väldigt svårt för dem att använda våld mot lokalbefolkningen. Och där finns det ju, liksom, en kreativitet och drivkraft hos lokalbefolkningen som ofta använder de här metoderna. För att de känner kontexten, de kan använda symbolik, liksom. När du till exempel pratar om “Att vända andra kinden till”, så finns det ju en jätteintressant, liksom, analys just runt det Jesus sade. Att i och med att han säger “Vänd andra kinden till”, så måste den här angriparen då använda yttersidan av handflatan, som då gör att den som då slår på andra kinden, eh, förödmjucar sig själv, för att så ser symboliken ut i den kontexten.

MAX

Tack Lotta. Mikael.

MIKAEL

(Djup utandning) ...Jag kan väl sammanf— Jag ska försöka säga såhär... Det verkar inte saknas tillfällen där de ryska styrkorna har använt extremt övervåld mot faktiskt då kristna trosbröder inom samma samfund – den rysk-ortodoxa kyrkan. Så det verkar inte vara något hinder. Det är det första. Det andra är att jag... I Ukraina nu, så använder man, vad jag kan bedöma, i alla fall, så har man använt hela skalan som du har varit inne på, Lotta. Man har börjat med att tilltala de här soldaterna och presenterat möjligheten att stoppa solrosfrön i fickan så det växer upp solrosor när de dör på Ukrainas mark. Till demonstrationer, som det har varit i vissa delar. Men det här verkar ha upphört inom de områden som är ockuperade, helt enkelt därför att de ryska antagligen då använder ett övervåld utan att överhuvudtaget reflektera över det. Och då har det civila motståndet i den formen ganska begränsat värde. Däremot så har man ju använt IT-människor som har förstört ställverken inne i Belarus, som gör att de inte kan få in sina tåg. Jag vet inte om det gamla tricket att hålla socker i tanken fortfarande är aktuellt. Jag vet inte om det funkar på diesel, men på bensin funkade det en gång i tiden. Man använder en uppsjö av olika metoder för att ställa till det och jävlas. Men att vända andra kinden till tvivlar jag på har någon som helst effekt, och att symbolvärdet i att slå med ytterhanden går fullständigt förlorat för en motoriserad skyttesoldat från Kamchatkahalvön.

LOTTA

Och det är det som jag säger, att man måste kunna kontexten och vilken metod man ska använda.

MIKAEL

Ja.

LOTTA

När bomberna faller, så sitter även vi även vi ickevåldsaktivister i skyddsrummen.

MIKAEL

Ja.

LOTTA

— Och det är viktigt att komma ihåg. Och också att när det gäller vad för slags civilt motstånd som kan användas i Ukraina, så är JAG i alla fall väldigt ödmjuk med att säga “Det här ska ni använda.” Eftersom det innebär så stor risk.

MIKAEL

Enorm risk.

LOTTA

— Och att de områden som nu är ockuperade av Putin, där är det otroligt farligt och aktiv strid. Så det är inte det jag pratar om, utan det här är ju “Hur kan vi i Sverige bredda och fördjupa den civila delen av försvaret och få ett kraftfullt civilt motstånd?” Istället.

MIKAEL

Jag ser ju ett tydligt exempel där jag tror att, om vi säger då “Utbildade fredsmänniskor”, har en viktig funktion. Och det är när samhället utsätts för de här påfrestningarna, så kommer det ju att uppstå konflikter om vatten, mat... Det att kommer förekomma försök till plundring, sådana här saker... Där ser jag att fredsrörelsen har en viktig funktion att deeskalera konflikterna MELLAN SVENSKAR som slåss om resurserna. Däremot så tror jag att effekterna på den invaderande motoriserade brigaden, är tämligen små. Men att det finns en plats, så att säga. Det militära försvaret har sin uppgift, och det civila försvaret med då fredsrörelsen har definitivt en uppgift. Men inte i frontlinjen mot bataljonsstridsgrupper.

MAX

Mycket intressant diskussion. Nu har den tagit slut. Man kan inte vara överens alla gånger, men det verkar ju finnas vissa gemensamma punkter också.

MIKAEL

Ja, engagemanget är ju det ena (skratt)

MAX

Ja, det råder det inga tvivel om.

MIKAEL

— Det andra är att jag tror att Lotta och jag är överens om målet. Det vill säga att hålla Sverige utanför krig, men vi kanske inte är helt överens om medlen att nå dit.

LOTTA

Nej, och jag tänker att där är det ju ett intressant... Vad ska man säga... Vad vi har för referensramar. För i min värld så är det ju viktigt just att tänka på mer hur vi förebygger och hur vi jobbar för att stärka det vi har, snarare än vänta på att ha resurser nog att reagera när vi blir invaderade. Och att... Det civila motståndet måste få mycket mer resurser och uppmärksamhet.

MAX

Bra! Det är väl härligt att det finns en podd där det är tillräckligt högt till tak att man får diskutera de här frågorna också. Lotta Sjöström Becker – generalsekreterare för Kristna fredsrörelsen, och Mikael Tornving – komiker, skådespelare och reservofficer i Försvarsmakten. Stort tack för att ni ville vara med.

MIKAEL

Tack.

LOTTA

Tack.

[01:01:09 - 01:10:12] Försvarsvilja i historien

Musik

MAX

Nu ska vi prata försvarsvilja i historien, och för det så har vi med oss en expert i studion. Samuel Palmblad, välkommen.

SAMUEL

Stort tack.

MAX

Du är expert på Sveriges civila försvar under Kalla Kriget. Kul att ha dig här. Vi kan väl dyka rätt in i det: Alltså, hur hög var försvarsviljan under Kalla Kriget?

SAMUEL

För det första måste man nämna att Sverige är unikt i den bemärkelsen att vi har faktiskt undersökt försvarsviljan under väldigt lång tid. Man började redan i början av 1950-talet, och det man kan se är att svenskarna generellt sett är positiva till att vi ska göra motstånd. I de årliga undersökningarna som görs, så visas det att mellan 70–80 procent ungefär säger att “Vi ska göra motstånd även om utgången är oviss.” När man exempelvis upplever yttre hot — Det kan göras ubåtskränkningar eller andra saker — Så man att försvarsviljan ökar egentligen inte. Samtidigt så sjunker den inte heller, utan den är förvånansvärt konstant. Så när man tittar i ett 50-årsperspektiv, från början av 1950-talet till början av 2000-talet, ja, då ligger det mellan 70–80 procent ungefär. Och det får man ju säga är ju positivt.

MAX

Så även fast hoten kunde kännas mycket mer verkliga, så påverkades inte försvarsviljan hos svenskarna.

SAMUEL

Inte de opinionsundersökningarna. De visar inte det. Sedan är det ju alltid lurigt med opinionsundersökningar – vad är det de egentligen säger? Däremot kan man se att den här höga försvarsviljan, som det faktiskt är, resulterar ju i allmänhet i att man engagerar sig i olika frivilligrörelser. Och DET kan man se i samband med vissa upplevda yttre hot, att folk engagerar sig i större utsträckning. Och det vill jag påstå, att det utmärker Sverige. Det här stora engagemanget i frivilligrörelser, helt enkelt. Försvarsviljan är hög, men jag nog vilja säga att den kanske inte är internationellt utmärkande. Men däremot engagemanget i hemvärn, i Lottarörelsen, i bilkårister, civilförsvarsförbund... Det är ju en enorm resurs för totalförsvaret. Och ser man exempelvis då 1980-talet, som vi pratar mycket kring, så beräknar man att mellan en halv miljon svenskar deltar i frivilligaktiviteter kopplade till totalförsvaret. Och det är ju imponerande, och vad ska man då göra? Ja, det handlar om allt ifrån att delta vid bevakning, vid matlagning, vid

ledningsuppdrag... En mängd viktiga funktioner som totalförsvaret är helt beroende av, i händelse av en mobilisering eller en krigssituation.

MAX

Nu har ju du varit inne i det lite grann, men historiskt, under de här 50 åren som Kalla kriget pågick — Hur såg svenskarnas engagemang i totalförsvaret ut? Eller det civila försvaret kanske, specifikt.

SAMUEL

Ja, nej men man kan väl säga att vi är ett litet land, och vi skulle ju egentligen klara oss själva. Vi är ett demokratiskt land med stora möjligheter att leva fritt och uttrycka sig, och man kan väl säga att det här också genererat, vill jag nog ändå påstå, ett stort engagemang i försvarsfrågor. I den bemärkelse att man ställt upp brett i olika frivilligrörelser, och... Det är lätt att titta på Andra Världskriget, för det var ett oerhört stort engagemang i att delta i olika frivilligrörelser. Och när man exempelvis tog emot de här vita bussarna med koncentrationslägerfångar från Tyskland, så var det ju ett väldigt stort engagemang i södra Sverige för att hantera det här med förläggning, bevakning, matlagning och ordna allehanda aktiviteter och liknande... Så, återigen, det här borde man kanske forska närmare på, men frivilligrörelsernas bet— De resurserna som man skulle kunna nyttja i en krigssituation, de vill jag nog påstå hade varit helt avgörande för att det här skulle fungera.

MAX

Du hade ett möte med en spännande kvinna för... I samband med din forskning. Vill du berätta?

SAMUEL

Ja, hon var då Lottachef och hennes familjesituation innebar att om det blev mobilisering, då skulle maken ta sig till Norrland och hon själv skulle bege sig till en av flygvapnets luftförsvarsgruppcentraler. I familjen fanns också två barn. Och då kom ju frågan upp: "Vad gör vi med barnen?" Och då ska vi veta att fram till långt in på 80-talet så var ju den kommunala barnomsorgen rätt så svagt utbyggd. Och då måste man hantera det. Så en del av totalförsvaret, det var faktiskt att ombesörja särskilda — Vi kan kalla dem för krigsdaghem. Och det innebar att man såg ut och förberedde platser, det kunde vara gårdar, med sängar, med utrustning, med personal... Så att när mobilisering beordrades, då kunde de här människorna faktiskt lämna barnen där. Och den här kvinnan jag intervjuade berättade väldigt sakligt och inlevelsefullt att när det exempelvis var en större konflikt i vår omvärld —

Hon nämnde invasionen av Tjeckoslovakien till exempel. Hon nämnde Jom Kippur-kriget '73. Hon nämnde U 137. Då packade hon en väska, en till varje barn, och ställde vid ytterdörren. För att om mobiliseringsordern kom, då tog hon barnen med väskorna till de här platserna, och så var hon trygg med att de här blir omhändertagna. Och hon berättade också att hon på sin fritid så sydde hon sängkläder, och hon var mån om att de här barnen på något sätt skulle känna igen mönstret, och känna igen detta. Att det är deras mamma då som har gjort detta.

Och det är klart, att ge sig ut i ett krig; det är ju en otrolig sak att göra, men de var på något sätt trygga i det om de visste att någon faktiskt tog hand om barnen. Och de här barnhemmen, om vi kan kalla dem för det, de låg alltid på landsbygden. Det var lätt att ordna livsmedelsförsörjning. De låg utanför städerna med risker för bombning och liknande. Och detta övades så sent som 1983—1984 i Blekinge, där mödrar lämnade in sina barn. Man förser dem med massor av namnlappar, och sedan forslas de då, eller transporteras, upp till platser i Småland, där de då får förläggning, mat, och någon tar hand om dem. Det här försvinner då i mitten av '80-talet när den kommunala barnomsorgen är så väl utbyggd. Och, sist men inte minst, jag träffade också en annan kvinna som hade längre till sådana här platser, och då blev man uppmanad att ordna, helt enkelt, en extramamma. Då sade man att "Gärna en släkting", att barnen kände sig trygga med den personen. Man skulle umgås med den personen, så att när mobiliseringsordern kom, ja, då lämnade kvinnan barnet till den här personen, helt enkelt. Så att det är ju massa pusselbitar för att det här totalförsvaret ska fungera. Och en sådan är ju att: Vad gör vi med barnomsorg?

MAX

Du har ju ett personligt exempel också, från när du blev hjälpt av en stark resurs från det civila försvaret.

SAMUEL

Ja, alltså, man blir ju lite ödmjuk över det här med alla de frivilliginsatser som görs. Och, jag vet, jag var på en krigsförbandsövning och vi tillhörde ett förband. Vi tyckte väl att vi var relativt coola. Häftiga vapen, mörkerkikare och, ja, lite spännande uppgifter.

MAX

All gear.

SAMUEL

Ja (skratt) så kan man uttrycka det. Plötsligt så befann vi oss på ett ställe där vi behövde transport. Och vi inrapporterar behovet, och plötsligt så kommer det – mitt ute i skogen där, det var natt – en stor lastbil. Och ut hoppar en äldre kvinna från en lastbil, och då var hon bilkårist. Frivilligt engagerad då i den här stora övningen, och hon sade “Hoppa upp på flaket.” Och vi tuffa killar, vi kröp upp på flaket. Och hon tar oss fram i terrängen på ett smidigt och bra sätt, och vi kan sedan lösa våra uppgifter. Återigen, det här... Bara en sådan enkel sak som transporter, hur otroligt viktigt det är att det fungerar i kris och krig, och där fyllde frivilligorganisationerna en jättestor roll.

MAX

Samuel Palmblad — Expert på Sveriges civila försvar under Kalla Kriget.
Stort tack för att du ville komma och prata lite om försvarsviljan historiskt i Sverige.

SAMUEL

Stort tack.

[01:10:12 - 01:15:43] Experten tipsar

Musik

MAX

Nu har vi kommit till vinjetten “Experten tipsar” och jag säger välkommen till Miguel Guerrero.

MIGUEL

Tack.

MAX

Kul att ha dig här. Specialistofficer och författare till boken “Krisberedskap för alla – en handbok för dig som inte är prepper”.

MIGUEL

Jajamensan.

MAX

Första gången som vi har dig i studion här. Alltså... Varför skrev du boken?
Vi kan börja där.

MIGUEL

Jag tycker att det behövs någonting som överbryggar just preppingkulturen till oss vanliga som också behöver förbereda oss för kriser på olika sätt.

MAX

... Och "preppingkulturen", kan du... Vad är den för dig?

MIGUEL

För mig är det de som tar krisberedskap på så stort allvar att det övergår till en livsstil. Det blir fokus för egentligen alla delar av hur man lever.

MAX

Mmm. Ja, precis. Och det här ska ju vara någonting för alla typer av människor, som har stor variation av de liv som de lever.

MIGUEL

Ja, för dig som bara vill fördjupa dig lite grann och vara lite mer rustad när nästa pandemi kommer eller, Gud förbjudet, någonting värre händer.

MAX

Mmm. Och specialistofficer vid Försvarmakten. Vad kan du berätta om det?

MIGUEL

Ja, det innebär att man är ganska nära den verkliga verksamheten, så att säga. Det handlar om att utbilda, öva, genomföra det som Försvarmakten vill att man ska öva, utbilda och genomföra.

MAX

Ett både tydligt och lite svävande svar, sådär. (Skratt)

MIGUEL

Ja, det är en stor bredd på yrket. Ingen dag är den andra lik.

MAX

Ja, jag förstår. Vi har i det här avsnittet pratat om försvarsvilja. Vad är försvarsvilja för dig?

MIGUEL

För mig handlar försvarsvilja om att skapa en robusthet i samhället. Att förstå hela kedjan, vad totalförsvar egentligen innebär. Att det finns det militära försvaret som folk känner till, men också det civila försvaret där alla kan bidra, och tillsammans skapar vi den här robustheten i samhället.

MAX

Hur kan lyssnaren stärka sin egen försvarsvilja?

MIGUEL

Det första man kan göra är att förstå att man ingår i den här kedjan, vare sig man vill eller inte. Många viker ju ned sig idag direkt och säger "Vi har ingen chans om någon vill ta Sverige," och det är klart; om alla tänker så, då har vi ju ingen chans. Men så är det de facto inte. Saker kan hända väldigt, väldigt snabbt, och det går inte att skjuta bort de här tankarna och tänka "Det händer inte här." Det är lika bra att anamma ett tankesätt där man faktiskt börjar förbereda sig. Det betyder inte att det kommer att hända, men det betyder att man är mer förberedd OM det skulle hända.

MAX

Just det. Leka med tanken, fantisera, föreställa sig ett par olika scenarier, kan faktiskt hjälpa till att stärka försvarsviljan. Eller?

MIGUEL

Absolut, och det är inte farligt att laborera med sådana här tankar. Det innebär inte att någonting kommer att hända. Det innebär inte att du utsätter dig för någonting. Men det bidrar till att vaccinera dig, i någon mån, mot den chockeffekt som kommer OM det skulle hända.

MAX

Men hur kan lyssnaren förbereda sig mentalt på att man KAN hamna i en kris eller ett krig?

MIGUEL

MSB, Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap, har ganska många bra informationsprodukter man kan ladda ned. Det tycker jag man ska börja med att läsa för att få en förståelse av vad samhället tycker och tänker att man ska göra. Och sedan är det det här: Skapa scenarier. Hur påverkar det här mig i det lilla? Lek med tankarna bara. Det kommer inte vara farligt. Det kommer att stärka din egen försvarsvilja.

MAX

Vilka scenarier kan det handla det om? Vad är gränsen mellan att vara sunt förutseende och att bara vara paranoid?

MIGUEL

Jag skulle kunna tänka mig ett scenario, till exempel, där telenätet går ned. Hur påverkar det mig i min vardag? Jag ska hämta barn, jag kanske ska få tag på min partner, vi har någonting planerat – det kan vara ett bra utgångsläge, som inte är alltför orealistiskt.

MAX

Miguel Guerrero — Specialistofficer och författare till boken “Krisberedskap för alla”. Stort tack för att du ville vara med.

MIGUEL

Tack för att jag fick vara med.

MAX

Du har lyssnat på Skärpt Läge. Vill du veta mer om försvarsvilja? Gå då in på FOI.se, där du till exempel kan läsa mer om hur hög försvarsviljan är i Sverige. I redaktionen har Erik Olsson ingått. Mats Runvall var reporter, och jag som heter Max Landergård har varit producent. Skärpt Läge produceras av Storstad Medieproduktion på uppdrag av Länsstyrelserna. Tack för att du har lyssnat.

Musik